

Mezi nevinností a sexuální subjektivitou: dětství, dospívání a sexuality

Lucie Jarkovská, Sharon Lamb

Jarkovská, Lucie, Lamb, Sharon. 2021. Between Innocence and Sexual Subjectivity: Childhood, Adolescence, and Sexualities / Mezi nevinností a sexuální subjektivitou: dětství, dospívání a sexuality. *Gender a výzkum / Gender and Research* 22 (2): 3–10, <http://dx.doi.org/10.13060/gav.2021.016>.

Přestože sexualita představuje významný aspekt v životě jednotlivců a dotýká se důležitých společenských otázek zdraví, lidských práv a sociální spravedlnosti, její propojení s představou dětství a dětí se mnohým jeví jako kontradiktorní či nebezpečné. Jedním z možných důvodů je skutečnost, že již od dob romantismu bylo dětství rámováno diskursem nevinnosti. Toto pojetí zajistilo dětem na jedné straně ochranu a péči, na straně druhé jim však odepřelo sexuální aktérství. Sexuálním aktérstvím rozumíme myšlenky, pocity a činy týkající se sexuálního vývoje, které nejsou zcela závislé na okolním světě a utvářejí unikátní sexuální bytí jedince. Tento problém lze sledovat například v debatách o sexualizaci dívek v médiích, kdy dívky samy a jejich hlasy z této debaty vypadávají.

Koncept dětské nevinnosti je rovněž častěji uplatňován ve spojení s určitými (privilegovanými) skupinami dětí, zatímco jiné děti jsou zanedbávány a opomíjeny na základě jejich „rasy“, třídy, etnicity či geopolitické lokace. Sexuální nevinnost dětí se také stala důležitým bodem sporů v tzv. kulturních válkách, ve kterých je využívána za účelem podněcování morální paniky a k aktivaci politického kapitálu. Kulturními válkami označujeme konflikt mezi konzervativním a liberálním přístupem k uspořádání společnosti, jenž je často soustředěn kolem lidské sexuality. V 90. letech 20. století právě sexuální výchova utvořila jednu z jejich hlavních os kulturních válek v USA a podobných diskusí a bojů jsme nyní svědky na Slovensku, v Polsku nebo v Maďarsku. Sexuální výchova je v poslední době jedním z hlavních témat prezentovaných konzervativci v celosvětovém antigenderovém hnutí. Týká se to zejména mladých LGBTQ+ lidí. Zatímco někde se diskutuje o sexuálních právech dětí obecně, právech a potřebách transgender dětí či dětí a dospívajících identifikujících se s queer identi-

tami, jinde naopak probíhají snahy o omezení sexuální výchovy a legitimizaci legislativy proti LGBTQ+. Maďarsko přijalo zákon zakazující LGBT obsah ve školách, dětské televizi nebo v knihách. Polští zákonodárci zpracovávají návrh zákona nazvaný „Stop LGBT“, který by zakázal průvody hrdosti a další veřejná shromáždění považovaná za „propagaci“ vztahů osob stejného pohlaví.

Feministický výzkum byl vždy úzce spojen s výzkumem v oblasti sexuality a pomohl objasnit souvislosti mezi sexuální subjektivitou (nebo aktérstvím) a skutečnou ochranou dětí, ke které by měla patřit nejen ochrana zdraví a individuálního bezpečí, ale i ochrana lidských práv. S ohledem na sílící hlasy antigenderového hnutí proto považujeme téma dětství a sexuality za důležitý předmět bádání.

Prostor pro výše uvedená témata jsme se rozhodly otevřít v tematickém čísle časopisu *Gender a výzkum*, v němž předkládáme texty popisující zkušenosti ze tří kontinentů, které na antigenderové hnutí pohlíží z feministické transnacionální perspektivy. Umožňují tak užitečné srovnání národních nebo regionálních specifík a podobností, neboť aktivistky a aktivisté na celé planetě jsou nuceni bojovat v podobných bitvách.

První z textů analyzuje sexuální výchovu v Kazachstánu. Jeho autorka Aizada Arystanbek poukazuje na symbiózu nacionalismu a patriarchálních mechanismů formujících sexualitu. Podle jejího tvrzení absence komplexní sexuální výchovy v zemi koreluje se snahou klást ženy do pozice pasivních subjektů, jejichž těla mohou být využita jako zbraň ve sporech o vymezení kulturních či národnostních skupin. Není pochyb o tom, že mnoho podobností s popsáním přístupem k výuce sexuality a vztahů ve svém okolí najdou i čtenářky a čtenáři z jiných zemí.

Analýza Anelise Gregis Estivalet se zaměřuje na antigenderová hnutí v Argentině a Brazílii. Její výzkum ozřejmuje, že kromě obvyklé náboženské motivace antigenderového smýšlení a požadavků se objevuje rostoucí snaha těchto hnutí legitimizovat vlastní narativ odkazem na vědu a právní řád. Antigenderové kruhy své požadavky prezentují jako univerzální a snaží se je obhájit před sekulárnějšími vrstvami společnosti i vládou. Zjištění autorky mohou být varováním všem, kdo se domnívají, že díky nižšímu vlivu církví na státní politiku mohou být jejich krajiny před antifeministickým odporem chráněny.

Penny Harvey se ve svém textu „Queer na táboře: vliv letních táborů na LGBTQ mladistvé ve Spojených státech“ („Queer at Camp: The Impact of Summer Camps on LGBTQ Campers in the United States“) se pro změnu věnuje sexuálnímu vývoji adolescentů a adolescentek a také normativním, ač utajeným praktikám mladistvých identifikujících se jako LGBTQ lidé. Přestože se nezaměřuje na antigenderové hnutí obecně, poukazuje silný vliv idejí nepřátelských vůči LGBTQ právě na utajenou povahu i další aspekty aktérství mladých tábornic a táborníků. Letní tábory bývají místem, kde mladí lidé bez dozoru rodičů (nejen ve Spojených státech) objevují svou sexualitu, hovoří o sexu s vrstevníky či vrstevnicemi a zažívají první sexuální zkušenosti. Přestože

se jedná o významné místo rozvíjení sexuality i rezistence vůči ní v intersekcích dětství a sexuality, jsou letní tábory z tohoto hlediska stále málo zkoumány. Prostřednictvím rozboru retrospektivních rozhovorů s bývalými účastnicemi a účastníky táborů a následnou analýzou podcastů a blogů na stejné téma studuje klíčové oblasti tábornického života: kromě prvních sexuálních zkušeností zejména to, jaké je to být queer. Svými zjištěními potvrzuje rozmlžené hranice sexuality (sexuální orientace) a toho, co je mezi dětmi a mladými lidmi považováno za sexuální.

Původní texty doplňují recenze knih, které se věnují dalším důležitým aspektům zvoleného tématu. Alvaro B Gamio Cuervo recenzuje knihu *Transgender lidé a vzdělávání* (*Transgender People and Education*) od Clare Bartholomaeus a Damiena W. Rigge, jež prozkoumává možnosti transinkluzivního vzdělávacího prostředí v několika anglicky mluvících zemích světa. Přestože se transgenderové identity a zkušenosti dostaly do ohniska výzkumu ve vzdělávání teprve v posledním desetiletí, výsledky jejich zkoumání poskytují hluboký vhled pro promýšlení sociálních institucí, jejich struktury, normativity a budoucího potenciálu pro inkluzi a transformaci.

Dále v tomto čísle najdeme recenzi Handan Titiz Ceritoglu na knihu Louisy Allen *Výchova k sexualitě a nový materialismus – queer věci* (*Sexuality Education and New Materialism – Queer Things*), která do uvažování o sexuální výchově přináší inspirující pojmy nového materialismu. Podle Allen se nový materialismus snaží překlenout karteziánský dualismus, jenž dlouhodobě formoval vzdělávací systémy a ovlivňoval myšlení studujících. Ve snaze užít nového materialismu jako „queer nástroje, který má queer praxi vnést do queer teorie“, Allen zdůrazňuje, že sexuální výchova není tématem pouze intelektuálním, na něž nám stačí diskursivní či zkušenostní hledisko, ale je tématem tělesným a smyslovým, včetně aspektu slasti.

Eva Čivrná recenzuje knihu *Cambridgeský průvodce sexuálním vývojem: dětství a adolescence* (*The Cambridge Handbook of Sexual Development: Childhood and Adolescence*), kterou editovaly Sharon Lamb a Jen Gilbert, jež si klade tyto otázky: Co je to sexuální vývoj? Jak jej můžeme zkoumat? Jakou roli v něm hrají dospělí, včetně institucí, jako jsou média, rodina či vzdělávací systém? Na tyto otázky odpovídají experti a expertky z širšího pole sociálních věd zahrnujících sociologii, antropologii, psychologii, pedagogiku a historii a jejich příspěvky jsou zakotveny v různých disciplínách, mezinárodních kontextech i metodologických přístupech.

Zkoumání vztahů mezi dětstvím a sexualitou není pouze předmětem akademického bádání, ale – jak dokazují i naše autorky a autoři – rovněž klíčovým a významným aspektem skutečných životů dětí či mladistvých a rovněž společností a politik. Společenské představy o místě sexuality v životě dětí a mládeže formují zákony (nebo jsou manipulativně užívány k jejich formování), které mají mladé lidi chránit, případně vytvářet příležitosti pro rozvíjení sexuality. Z těchto důvodů jsme rovněž zahrnuly příspěvky nevládních organizací a lidí z praxe: organizace Spoločnosť pre plánované

rodičovstvo na Slovensku nebo programu F*éra české nestátní neziskové organizace Nesehnutí. Organizace uvedené v těchto textech často suplují odpovídající sexuální výchovu ve školách, neboť poskytují vzdělání a služby jak mladým lidem (pokud je jim to dovoleno) přímo ve škole, tak i mimo ni, přičemž jsou nuceny přežívat v prekarizované existenci závislé na grantech a čelit nenávisným projevům morálních alarmistů. Přes různé překážky tyto organizace žen z praxe (*womyn practitioners*) přímo modelově spolupracují s odbornicemi (*womyn professionals*) z akademického prostředí a vzájemně se inspirují.

Společně doufáme, že tato skromná sbírka textů rozšíří čtenářkám a čtenářům chápání toho, jak bývá zneužíván pojem nevinnosti nebo jakým politickým a sociálním výzvám čelí marginalizovaná mládež, poskytne jim nové metodologické vhledy přesahující binární myšlení svázané v pojmech liberální/konzervativní či progresivní/regresivní a ukáže jim alternativní cesty k sexuální výchově v těchto těžkých časech.

© BY-NC Lucie Jarkovská, Sharon Lamb, 2021.

© BY-NC Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2021.

Mgr. Lucie Jarkovská, Ph.D., je socioložka, která pracuje v Institutu výzkumu inkluzivního vzdělávání na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity. Ve svém výzkumu a výuce se zaměřuje na nerovnosti ve vzdělávání a na genderové aspekty vzdělání a sexuální výchovy. Výzkum genderu a sexuality rovněž popularizuje prostřednictvím stand-upů v rámci Dua docentky. Kontaktní e-mail: jarkovsk@mail.muni.cz.

Sharon Lamb, Ed.D, Ph.D, je profesorkou poradenské psychologie na Katedře poradenské a školní psychologie University of Massachusetts v Bostonu, kde rovněž působila jako vedoucí katedry a stejnojmenného studijního programu „Poradenství v oblasti duševního zdraví“. Je autorkou/spoluautorkou dvanácti knih a mnoha článků a ve svém interdisciplinárním výzkumu se zaměřuje na sexuální vývoj, vzájemnost jako etický standard „dobrého“ sexu a zkušenost se „spouštěčem“ traumatu. Kontaktní e-mail: Sharon.Lamb@umb.edu.